

τος μόνον 5 ἄνδρας, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀναγκασθεὶς ἀπε-
σῆρθη τότε τῆς Σόνισκας καὶ ἦλθε μὲ τοὺς 5 ὄπαδούς του
κλεισθεὶς καὶ οὗτος μὲ τὸν Ἰκούραν. Ὡστε τὸ κλείσιμον τοῦ
Ὀδυσσεὺς καὶ τὸ πανδοχεῖον δὲν προῆλθεν εἰ μὴ ἐκ περιστά-
σεως.

Δίδοντες τέλος λέγομεν ὅτι ὅταν ἐμβλέψῃ τις εἰς τὴν ἐκβασιν
τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ἀγῶνος εὐρίσκει τὰς τοιαύτας λεπτομερείας
πάντη μηδαμινάς. Οἱ πάντες ἐμοχθήσαμεν δι' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
σκοπὸν καὶ ἕνα εἰς πλειότερον ἢ ὁ ἕτερος ὀλιγώτερον ἡγωνί-
σθη ἀρκεῖ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθε διὰ τῆς θείας βουλήσεως
καὶ τοῦ γενικοῦ συνασπισμοῦ. Δὲν βλέπομεν ὅμως ἐτέρωθεν
διατί, ἀφ' οὗ περιγράφονται καὶ δημοσιεύονται ἱστορικά γεγο-
νότα, νὰ μὴ ἐξιστορῶνται καὶ ὅπως τῷ ὄντι ὑπῆρξαν, καὶ διατί
τοῦ ἐνὸς τὸ κατόρθωμα ἀφαιρούμενον νὰ διδῆται εἰς τὸν ἄλ-
λον. Ἐν ᾧ πᾶν ὅ,τι ἐπραξεν ἕκαστος τὸ ὁμολογεῖ καὶ τὸ κη-
ρύττει αὐτὴ ἡ ζωσὰ εἰσέτι ἱστορία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Τὸ
καθ' ἡμᾶς φρονοῦμεν, ὅτι ὁ γράφων πανδῆμως γεγονότα τοι-
αῦτα πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὰς φαντασίας ἐξιστορῶν πάντοτε
τὰ πράγματα ὅπως εἰς τὴν φύσιν των ὑπῆρξαν. Μόλα ταῦτα
ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἄλλοι θελήσαντες ἐξ ἐπαγγέλματος νὰ συγ-
γράψωσιν ἄλλοτε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὴν συνέγρα-
ψαν ὅλως δι' ὅλου κατὰ τὴν φαντασίαν των, εὐρίσκομεν μὰ
τὴν ἀλήθειαν τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Βωτυρᾶ τὸ ποιηθὲν ἴσως
δι' ἰδίαν του τέρψιν, ὀλιγώτερον φαντασιώδες καὶ πλειότερον
ἀμερόληπτον εἰς τὰ μέρη καὶ τὰ πρόσωπα τῆς ἱστορίας.»
Καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἰωάννου Μαμουρῆ, περὶ
οὗ θὰ ῥηθῶσιν ὀλίγα τινὰ παρακκτικόν, ἐφ' ὅσον συντελοῦσιν εἰς
ἐπανόρθωσιν τινων πλημμελῶς τανῦν ἐν ταῖς ἱστορίαις τοῦ ἑλ-
ληνικοῦ ἀγῶνος ἐχόντων. (Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΙΣ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΣΗΜΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

LONGFELLOW

ΤΟ ΔΣΜΑ ΤΟΥ ΧΙΑΒΑΘΑ

Μεταφρασθὲν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ πρωτοτύπου

ΥΠΟ

Ι. ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥ

(Ἐρ Δειψία τύποις Δρουγονλίου 1882)

Τὸ ἔσμη τοῦτο, μετὰ προλεγομένων καὶ εἰσαγωγῆς τοῦ με-
ταφραστοῦ καλοθελήσαντος τὴν πρὸς με ἀποστολὴν αὐτοῦ¹
χάριν τῆς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 46 τεύχει τοῦ «Ἐσπέρου» μετὰ

¹ Χρυσεδίτου πρὸς κόσμησιν τῆς βιβλιοθήκης μου.

τῆς προσापαιτουμένης εἰκονογραφίας καταχωρισθείσης δια-
τριβῆς μου περὶ Κεφαλληνίας, τῆς ἰδιαιτέρας καὶ προσ-
φιλεστάτης μοι πατρίδος, πεπλουτισμένον εἰκονογραφίαις καὶ
συντομωτάτῃ ἐν ἀρχῇ βιογραφίᾳ τοῦ συγγραφέως, συγκείται
ἐξ 22 κεφαλαίων.

Τὴν ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου καὶ ἀόκνου τῶν Μουσῶν θεράπον-
τος, τοῦ πάνυ εὐπαιδευτοῦ καὶ πολυμαθοῦς κ. Ι. Περβανόγλου
ἐλληνικωτάτην μετάφρασιν ἀναγνούς μετὰ προσοχῆς, φιλολο-
γικὸν κρίνω καθήκον μου τὴν περὶ τε τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῆς
μεταγλωττίσεως αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐκθεσιν τῶν ἰδεῶν μου. Ἡ
ποίησις εἶναι εἰδυλλιακὴ ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτε θεόγνιος οὔδὲ
θεοκρίτιος.—Εἶναι αὐτόχρομα Ἰνδική.

Τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον τοῦτο ποίημα περιέχει ὡς βάσιν
καὶ σκοπὸν τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῶν Ἰνδῶν βραχμάνων
περὶ τῆς παλιγγενεσίας τῶν λαῶν διὰ τῆς ἀποστολῆς Σωτῆ-
ρος τινὸς ἢ Μεσσίου, τοῦ δις, συνωδὰ τῇ Ἰνδικῇ μυθολογίᾳ,
γεννηθέντος μικροῦ Βράμα.

Τοιοῦτον δὲ ὃν τὸ θέμα τοῦ κειμένου ἐλήφθη ἐκ τῶν κοσμο-
γονικῶν καὶ θεοκρατικῶν παραδόσεων τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστο-
ρίας τῶν Ἰνδῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὧν ἡ ἐθνότης ἐπὶ το-
σοῦτον κατὰ τὸν πανάρχαιον διαπρέψασα αἰῶνα καὶ μετ' αὐ-
τὸν ἐπὶ φιλολογικῇ προσῶν διακριθεῖσα συμπαρασύρθη ὑπὸ τοῦ
ἀκατασχέτου ῥεύματος τῶν κατακτητῶν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν
ὑπέστη τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ δεινὰ καταλιποῦσα ἀνεξίτηλα
ἔχνη πολιτισμοῦ διαρκοῦς καὶ ὑπερβάντος τὸν ἀραβικὸν καὶ
κατ' ἰδίαν τὸν αἰγυπτιακὸν κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπινου γέ-
νους κοσμοπολιτικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ.

Ἡ ἐν μέσῳ τῶν πολέμων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν ὡς ἐω-
θινὸς ἀστὴρ ἐπιφανομένη εἰρηνοποιὸς τοῦ Χιαβάθα ἐπαγγελία,
ἥτις, δυνάμει τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μεγάλου Πνεύματος, ἐχρη-
σίμειυσεν ὡς ἀρχικὴ καὶ οἰονεὶ μυστηριώδης χαλδαϊκὴ κρη-
πίς τοῦ νεωτέρου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, εὔρηται, ὑπὸ δια-
φόρους ἐπωνυμίας, ἐν ταῖς γραφαῖς ἀπάντων τῶν παναρχαίων
ἐθνῶν. Αὕτη ἐπικρατεῖ οὐ μόνον ἐν ταῖς Vedās τῶν Ἰνδῶν
καὶ ταῖς Zendhāvestā τῶν Ἀριανῶν, Βακτριῶν, Πάρθων, Μή-
δων καὶ Περσῶν ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἑδδαῖς τῶν Γε-
τῶν, τῶν Δανῶν καὶ ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς Κιμβρικής
χερσονήσου, τῶν Σκανδιναυικῶν λαῶν. Μεταξὺ τῶν Ἑδδῶν
τούτων πρώτη θεωρεῖται ἡ Hávā Mál, συγκεκριμένη ἐκ τεσσα-
ράκοντα περίπου ποιημάτων θρησκευτικῶν, διδασκτικῶν, μυ-
θολογικῶν καὶ ἱστορικῶν συντεταγμένων ἀπάντων ἐν τῇ ἰσ-
λανδικῇ γλώσσῃ, ὧν οἱ συγγραφεῖς καὶ αἱ ἐποχαὶ εἰσὶν ἄγνω-
στοι, καὶ δευτέρα ἡ γνωστὴ ὡς ἔργον τοῦ Σιόρου Στουρλεσῶ-
νος γεννηθέντος ἐν ἔτει 1179 καὶ ἀνελθόντος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ
ἀνωτάτου δικαστοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1215 καὶ 1222 π. Χ.

Τὸ ἔσμη τοῦ Χιαβάθα προσομοιάζει ἐν σμικρῷ τό τε ὅφος
καὶ τὴν πληθὺν τῶν πρωτοτύπων καὶ μεγαλοπρεπῶν ὅσων φυ-
σικῶν εἰκόνων καὶ ἡθικῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀξέστου, ἀγρίου, ἀπλοῦ-

κοῦ ὅσῳ ποικίλου, τερπνοῦ καὶ γοητευτικοῦ ῥωμαντισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς τὸ Ramâyana τοῦ Valmihî, τὸ κολοσσαῖον Mahâbhârata τοῦ Pramâski καὶ τὰς ἐναρμονίους ἅτε δὴ μελωδικὰς ποιήσεις κυρίως εἰπεῖν τῶν Kalidâsa καὶ Savâdeva, δι' ὧν ἐξωραίσθη καὶ ἀναδειχθεῖσα ἡ σανσκριτικὴ φιλολογία ἔσχκε τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἐπισήμου μεμορφωμένης γλώσσης· ἐγένετο δὲ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης τῶν ἀρχαιοδιφῶν ἀσιανολόγων, ὧν τὰς εὐτυχεῖς ἐμπνεύσεις ὁ Longfellow ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ὅσῳ πρωτοτύπως διαπλάσας ἀπεμιμήθη.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐκ τοῦ Ἑβραίου ποταμῶν οἱ Ἑβραῖοι ὀρμηθέντες καὶ τὸ πρῶτον μεταναστεύσαντες εἰς τὴν γῆν τῆς Χαναὰν συνέστησαν ἐν ταῖς ἑαυτῶν Γραφαῖς τὰς διαθήκας· ἀξιοῦντες δὲ ἀμφοτέροι ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὃν μετὰ ταῦτα ἄθροοι ἀπήρτιζον, ἦτον ὁ μόνος ἐκλεκτός καὶ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ (Schovah), διενεμήθησαν δι' αὐτοῦ νὰ πληρώσωσι τὴν εἰρηνοποιὸν ταύτην ἐπαγγελίαν τῶν παναρχαίων ἐθνῶν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ καὶ διὰ τῶν ἐπανειλημμένων περὶ τοιαύτης προφητικῶν διέσωσαν παραδόσεων, καὶ διὰ τῶν λαϊκῶν ἢ ἐθνικῶν ἐγονιμοποίησαν προσδοκίαν.

Ἡ εἰρήνη, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἠύχθη παῖσι, εἶναι ὁ μῦθος τοῦ Χιαβάθα ἐπὶ ἐρωτικῆς πλοκῆς διηγήματος ἐρανισθέντος ἐκ τῶν ἀπλέτων ναμάτων τῆς παιδείας, τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν Ἰνδῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, τυχηρῶν μεταναστῶν.

ᾧ τῆς ἀδύσσου ἀπηρχαιωμένων καταπληκτικῶν ἅτε δὴ μυθολογουμένων μεγαλείων περισωζομένων ὡς μνημείων ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἀρχαιολογίᾳ καὶ καθορωμένων ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ τῷ καθαρῷ καὶ διαυγεῖ τούτῳ κατόπτρῳ τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς ὃ ἡ μυθολογία ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ πρὸς ἀείρουν καὶ ἄλμηκτον ποταμὸν, ποῦ μὲν διαφανῇ, ποῦ δὲ κατὰ τὰς δύνας αὐτοῦ θολόν. Πλὴν ὁ νεώτερος κόσμος δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ οὐσιωδῶς ἢ ἐπὶ τὸ τελειότερον ἀνακαίνισις τοῦ ἀρχαίου, διαφοροτρόπως ἐκπροσωπούμενου παρὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς.

Τὸ ἐν τῇ ἐξελληνίσει τοῦ ἔσματος τοῦ Χιαβάθα σαφὲς τῶν ἐννοιῶν ἐν σειρᾷ ἐφαμίλλῳ καὶ πιστῇ πρὸς τὸ κείμενον, τὸ καθαρεῦον ὕφος τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἡδύρουν τοῦ ἐμμέτρου στίχου, — πάντα ταῦτα παραλλήλως δισκευασμένα καὶ ἄριστα στα ὠκονομημένα, ἐναρμονίως ἀποτελοῦσι περικόσμημα μεταφράσεως πολύτιμον διὰ τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν φιλολογίαν.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀντικειμένου, ὡς εἶδομεν, εἶναι μοναδική, καθόσον ἐκ τῆς ἐν τῇ ὕλῃ αὐτοῦ περιγραφομένης διαπάλης¹ ἐξήχθη ἡ διὰ τῶν προσωποποιήσεων τῶν στοιχείων τῆς φύσεως τοῦ ὁρατοῦ κόσμου μετὰ τοῦ ἰδεώδους ἢ πνευματικοῦ αὐτοῦ ἐπιστητοῦ τῶν ἀγγέλων τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου, ἢ

τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης καὶ μάλιστα τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῶν ἐλληνικὴ μυθολογία, ἡ ἀνεξάντλητος αὕτη πηγὴ τῆς σοφίας καὶ τῶν ἠθικῶν παραγγελλμάτων καὶ ἐν αὐτῷ προσέτι τῷ τῆς Νεμέσεως νόμῳ, — ἡ μυθολογία ἐκείνη, ἥτις, τὴν ἀρχέγονον καὶ ἀρρενωπὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰστασιν παριστώσα, ἀνέδειξε τοὺς τιτᾶνας, τοὺς γίγαντας, τοὺς ἀθλητάς, τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς ἡμιθέους, σὺν αὐτοῖς δ' ἐξηγλάισεν ἐν τῇ φυσικῇ ῥώμῃ τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς μεγαλοψυχίας καὶ γενναιότητος, τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς εὐσεβείας, ὕψωσε τὴν ἐλευθερίαν, — διὰ τῶν νικηφόρων αὐτῆς τροπαίων διέσωσε καὶ τὴν γαλουχήσασαν αὐτὴν μητέρα τῆς Ἑλλάδα καὶ ἄπασαν τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων, παροιμιώδῃ κατέκτησε τὴν φιλοπατρίαν, καὶ, τὰ πρῶτα τοῦ πολιτισμοῦ σπέρματα διαφυλάττουσα, ἐγένετο ἡ προμήτωρ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἑαυτοῦ πειρωτισμένης συνειδήσεως, παρακολουθοῦσα ἐν τῇ μεταφορᾷ καὶ τῇ ἀλληγορίᾳ τοῦ μύθου τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δόγματα τοῦ τε φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἔρωτος.

Ὁ Χιαβάθας φέρει ἀποστολὴν Θεοσδότου Προμηθέως, ἀπερχομένου εἰς τὸ κράτος τοῦ Θανάτου. Ὁ Ζέφυρος ἀνῆρπασε τὴν τελευταίαν πνοὴν αὐτοῦ καὶ μετέγαγεν αὐτὴν πρὸς τὰς νήσους τῶν Μακάρων. Οὕτως, γινόμενος θυμὰ τῆς περὶ εἰρήνης καὶ εὐημερίας τῶν λαῶν τοῦ ἐπαγγελίας, ἥς χάριν τηλικαύτην πραγματικὴν ἐξεδήλωσεν αὐταπάρνησιν διὰ τὸ ἀνέφικτον τῆς ἐπαγγελίας του, ἦν τὸ σύμβολον τῆς καπνοσύριγγος δεικνύσι, κατετάχθη ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου τῆς ζωῆς, ἥτοι τοῦ ζωογόνου Ζεφύρου, κατὰ προσταγὴν τοῦ Μεγάλου Πλάστου ἐν τόπῳ ἀναπαύσεως, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται, ἐν τόπῳ δροσερῷ, ἐνθα οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἐνθα πᾶσα ὁδὸν ἀπέδρα, πόρρω τῆς θρηνωδίας τῶν κυμάτων, ὅπου ζωὴ ἡ ἀτελεύτητος.

Ἡ παρ' Ὀμήρῳ καὶ κατὰ Φεnelὼνα νῆσος τοῦ ἀτελευτήτου ἔαρος (du printemps éternel) Ὡρυγία δὲν θὰ παρεῖχεν αὐτῷ τεψιθυμότερον καταφύγιον ἀναπαύσεως ἐν τῇ αἰωνίᾳ ζωῇ, ὅπου ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ χαρὰ.

Ἰδοὺ διὰ ποίων μαγικῶν καὶ καλλιρρῶτων στίχων τῆς προκειμένης μεταφράσεως ἐξεικονίζεται ὁ ἀποχωρισμός καὶ τὸ τέλος τοῦ Χιαβάθα.

Ὁ λαὸς ἀπὸ τῆς ὀχθῆς
Τὸν ἀναχωροῦντα βλέπει,
Βλέπει τὴν μικρὰν του λέμβον
Πρὸς τὴν σθεννυμένην λάμψιν
Πλέουσας καὶ ἀπερχομένην.
Τέλος χάνεται καὶ ἡ λέμβος
Ἐκ τοῦ φεγγοβόλου κύκλου,
Ὅπως δύνει καὶ ἡ ἑα,
Ἡ ἀρτιφανὴς σελήνη,
Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον.

¹ Κεφ. 2. Οἱ τέσσαρες ἄνεμοι.

Κ' ἐκ τῆς ὄχθης λέγουν ὅλοι·
 «Χαῖρε, χαῖρε, Χιαβάθα»
 Καί τὰ σκοτεινὰ τὰ δάση
 Συγκινοῦνται καί στενάζουν·
 «Χαῖρε, χαῖρε, Χιαβάθα».
 Κ' ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων
 Ὁ ἐρωδιὸς φωνάζει·
 «Χαῖρε, χαῖρε, Χιαβάθα».
 Καί ὁ Χιαβάθας οὕτως
 Ὁ ἀγαπητὸς ἀπῆλθεν
 Εἰς τῆς δύσεως τὴν λάμψιν,
 Εἰς τὰ σκότη τῆς ἐσπέρας,
 Πρὸς τὸ κράτος τοῦ Ζεφύρου,
 Πρὸς τὴν χώραν τοῦ Θανάτου,
 Πρὸς τὰς νήσους τῶν Μακάρων.

Τοιοιουτρόπως ὁ Χιαβάθας ἀπῆλθε τοῦ κράτους τῆς χώρας, ἐν ᾗ διεβίου, ἀφοῦ ἀπεχαιρέτισεν ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπου ἦλθε, μετὰ τοὺς μάγους καὶ τοὺς προφῆτας, εἶπεν ὅτι θ' ἀρχίσῃ τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν νοσητῶν αὐτοὺς ἀδελφικῶς ν' ἀκούσωσι τοὺς σοφοὺς λόγους τῶν ξένων, οὓς ὑπεδείκνυν αὐτοῖς, καὶ ὅλας των τὰς ἀληθείας ὅτι ἦσαν θεόθεν ἀπεσταλμένοι καί, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, ἐκ τοῦ κόσμου παρ' αὐτοῦ ὡς τοιοῦτοι ἐκλελεγμένοι. «Μικρὸν καὶ ἂν θεωρεῖτέ με» καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με φίλους, ἀδελφοὺς εἵρηκα ὑμῶν, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε εἰλθεῖν. Ἐγὼ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πέμψω ὑμῖν τὸν Παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅπερ λαλήσει περὶ τοῦ Πατρὸς κτλ.» Ὅπόσον θαυμασίως ἐκυφορεῖτο ἡ ἰδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ!

(ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Κύριε Δ. Σακελλαρόπουλε,

Ἐνδιατώμενος ὁ ἄνθρωπος πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐκείνου μὲν πεποικιλμένου δι' ἀπειροπληθῶν λαμπρῶν ἀστέρων, ἐν ἀξιοθαυμάστῳ ἀλληλουχίᾳ καὶ τάξει τὰς πορείας των διαθεόντων, ταύτης δὲ κεκοσμημένης δι' ἀτελευτήτου καὶ τερπνοτάτης σειρᾶς ἀντικειμένων, συναπαρτιζόντων μεγαλοπρεπεστάτην ἐνότητα δημιουργίας, θαυμασίως κατὰ τε καιροὺς καὶ τόπους παραλλασσομένην, προέστη ἐκπαλαί ἐνώπιόν αἰνίγματος ὅσον σκοτεινοῦ, τὸσον ἐξ ἄλλου καὶ λίαν περιέργου. Δὲν ὑπῆρξεν ἴσως οὐδεμία διάνοια ἐν τῇ μικροσκοπικῇ ταύτῃ ἀπέναντι τοῦ σύμπαντος σφαίρας, εἴτε ἐν ὥρᾳ ἀναπαύσεως καὶ ἡδονῆς, εἴτε ἐν ἡμέραις

παραζάλης καὶ δυστυχημάτων, ὧν ἐναλλάξ θεάτρον παρίσταται ὁ λεγόμενος οὗτος κόσμος, μὴ διαλογισθεῖσα καθ' ἐαυτὴν τὸ μέγα τῶν αἰώνων ἐρώτημα, «Ποῖον τὸ μυστηριώδες τοῦ κόσμου τέλος;» — «Πόθεν ἦλθομεν, καὶ πρὸ παντὸς ποῦ βαίνομεν;»

Ἡ ἐξιστόρησις τῶν πάλαι καὶ νῦν γνωμῶν ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου, ὅπερ ἡ εὐφάνταστος τοῦ λαοῦ μας γλῶσσα «συντέλειαν τοῦ αἵωνος» ἀπεκάλεσε, θέλει εἶνε τὸ θέμα τῶν γραμμῶν, τὰς ὁποίας τόσον φιλοφρόνως ἀμφιβάλλω δ' ἂν καὶ κατ' ἀξίαν εὐηρεσθήητε νὰ προκαλέσητε. Ὁμολογῶ δ' ἀληθῶς ὅτι πράττω τοῦτο οὐχὶ ἄνευ τινὸς συστολῆς, ὡς ἄλλοτρίαν μελέτην τοῦ ἐμοῦ ἐπαγγέλματος, χωρὶς ὅμως οὐδόλως νὰ προσέχω καὶ τὸν νοῦν τῇ θρησκομανεῖ καὶ ψευδεῖ δοξασίᾳ, ὅτι αἱ ἀλήθειαι τῆς ἐπιστήμης ὑπονομεύουσι τὰς βάσεις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ διασαλεύουσι τὰς φρένας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ αἰωνίου πνεύματος τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι ἀνεπιστρεπεί ἡ γνώμη αὕτη παρῆλθε καὶ ἡ τυραννία τῆς συνεξέλιπεν.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐσπέραν τινὰ ἄλλοτε ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις θεάτρῳ, εἶδον γραῖαν τινὰ ἄνευ ὀδόντων, κεκυρτωμένην ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἡλικίας, ἥ ἀκριβέστερον καὶ κατ' ἐμὲ ἐμπορικώτερον εἰπεῖν, ἐβδομήκοντα καὶ πέντε ὡς ἔγγιστα ἐτῶν, ἔχουσιν τὴν κατὰλευκὸν ὑπὸ τῶν πάγων τῶν χειμῶνων κόμην τῆς ἐστολισμένην κεκυρτάλῃ καὶ ἄνευ τεχνητοῖς, τὸ δὲ ῥυτιδῶδες πρόσωπόν της ψιμμύθιον ἐπιπεπασμένον, μετὰ πολυτίμων ψελίων καὶ ἀδαμαντοκολλήτων ἐνωτίων προβάσαν καὶ καταλαβοῦσαν πρωτοκαθεδρίαν μετὰ τῆς εἴρωνος τῶν Ἀθηναίων νεολαίας· διὰ δὲ φωνῆς ἐπιτηδευομένης, δι' ἐρωτοτρόπων κινήσεων, καὶ σπασμωδικῶν γελῶτων, ἐπεζῆται νὰ ἐπιτύχῃ, ἀγνοῶ καὶ γὰρ τί, καίτοι παριστάμην, ἐνῷ οἱ γέλωτες τῶν θεατῶν ἀκράτητοι ἐξερρήγνυντο διὰ τὸ παγετῶδες ἐκεῖνο μορμολύκειον, τὴν μεμωραμένην παλὶμπαιδα, ὡς σαπρὰ λειμώνια κατ' ἀθλίου τῶν ἀπόκρεω προσωπιδοφόρου. Ἡ ἱστορία καὶ τὸ πάθημα τῆς τότε ἡρώδους μας, φρονῶ ὅτι ἀρμόζει κάλλιστα τῇ γαυριώσῃ ἀνοήτῃ δοξασίᾳ, ἥτις ἄλλοτε ποτε κατάρθου ὅπως ἀντιτάσσεται πρὸς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν, ἀλλὰ νῦν μὴ τολμῶσαν νὰ προβάλλῃ τὸ εἰδεχθὲς αὐτῆς πρόσωπον, καθ' ὅσον ἡ τηλαυγὴς λάμψις τῆς ἐπιστήμης, ἀνωτέρας τῶν ἀνθρωπίνων προλήψεων καὶ ἀληθοῦς βασιλείας τοῦ πνεύματος, πρὸ πολλοῦ κατέδειξε τὸ ἐλεεινὸν αὐτῆς ἀνδρείκελον. Οὐδὰμῶς δ' ἐπὶ τούτου ἔχει κύρος ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι πᾶσα ἰδέα σήμερον κηρύσσεται ἀξιοσέβαστος, διότι δέον νὰ γένηται ἐξαίρεσις δι' ἐκείνην ἥτις ἐπιζητεῖ τὴν κατὰθλιψιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸν ἀποπνιγμὸν αὐτῆς ἀπαράλλακτα δηλαδὴ, ὡς πᾶσα ἀνθρωπίνη προσωπικότης ἀνακηρύσσεται ὑπὸ πάντων ἱερὰ καὶ ἀπαραβίατος, ἐκτὸς τῆς τοῦ καταπιέζοντος καὶ τυραννοῦντος τοῦ ὁμοίου του ἢ κακοῦργος ἠθέλεν εἶνε οὗτος ἡ ἀρχὴν αἰμοχαρῆς.

Ἀπὸ μικρὸν παιδίον ἐπίστευσα ὅτι ἡ ἀλήθεια, φίλε μου, οὐδέποτε νεκρώνει ἀλλὰ πάντοτε ζωογονεῖ, διότι εἶνε μία τῶν